

ЧУВАКОВА ГАННА МИХАЙЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук, доцент*

СИНЕРГЕТИКА У ДОСЛІДЖЕННІ АНОМАЛІЙ ПРАВОВОЇ СФЕРИ: ПОТЕНЦІАЛ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Юриспруденції на сучасному етапі розвитку необхідні інтелектуальні інвестиції в формі залучення до новітніх технологій дослідження. Розширення понятійного апарату, збагачення науки новими термінами, формулами, ідеями дозволить прогнозувати і передбачати майбутнє правової науки [1, с. 4–12].

Все більшої актуальності набуває пошук нових пояснень негативним соціальним процесам і явищам, що існують у суспільстві, а також способів їх усунення. Так, актуалізується проблематика аномалій у правовому полі.

Сьогодні відбувається активний пошук нової парадигми знань по всьому спектру гуманітарних наук. Наукове дослідження – це складний і багатогранний процес, у якому поєднуються організаційні, технічні, економічні, правові та психологічні аспекти. Усім науковим дослідженням притаманні спільні методологічні підходи й універсальні послідовні процедури.

Методологія дослідження аномалій правової сфери має деякі особливості. Вони зумовлені як багатогранністю та міждисциплінарністю об'єкта і предмета дослідження, так й їх порівняною новизною. Аномалії правової сфери – складний соціально-правовий феномен, який охоплює правові, філософські, культурологічні, соціологічні, економічні та інші аспекти, кожен з яких має свою специфіку. Наукова проблематика предмету дослідження зумовила розширення меж її правового пізнання та зумовила вибір системи гуманітарно-філософських, загальнонаукових та спеціально-правових методів. Синтез філософського, соціологічного, соціально-правового та інших підходів, заснований на принципі множинності й всебічності знань, забезпечує системне уявлення про досліджуване явище. Тобто, системі методології дослідження аномалій правової сфери складають загальнонаукові методи дослідження, формально-юридичний підхід, а також додаткові підходи, теоретичні прийоми і методи: соціально-гуманітарних наук (філософії, соціології, антропології, правознавства), ідейною основою і системоутворюючими цінностями яких є гуманізм, ідеали добра, справедливості, істини, краси, досконалості, свободи тощо, та природничо-гуманітарних (психології, психіатрії, девіантології, соціальної медицини), сукупність знань яких розширює правовий сегмент аномалій правової сфери, а сукупність їх методологій забезпечує комплексний, міждисциплінарний підхід до вирішення поставлених завдань.

Сукупність і спільна дія цих методологічних підходів як система взаємозв'язаних і взаємообумовлених методів, способів теоретичного пізнання міждисциплінарного характеру, направлених на вивчення взаємних зв'язків і результатів взаємодії між елементами теорії права, в результаті чого науково обґрунтовуються певні правові явища, представляють собою синергетичний підхід [2, с. 35].

Синергія (від грец. *συνεργία* Synergos – (syn) разом; (ergos) діючий, дія) – це сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії двох або більше факторів їх дія суттєво переважає ефект кожного окремого компонента у вигляді простої їх суми [3]. Синергетика як теорія самоорганізації локальних систем і методологія міждисциплінарної спрямованості досліджень відіграє на сучасному етапі еволюції науки, за словами В. Вагуріна, системоутворюючу роль головної основи нової революційної концепції пізнання. Інтегруючись з іншими сучасними теоріями динамічних процесів складних систем, вона кладе початок радикальному зрушенню мислення від досліджень статичного стану систем і структур до розуміння процесів їх еволюційної динаміки. На відміну від класичних і неklasичних парадигм, синергетика націлює на дослідження не того, що стало, а того, що стає, не на буття, а на динаміку процесів його еволюції [4, с. 216].

Основоположними елементами синергетичного бачення світу є нові принципи формування складного еволюційного цілого з частин, побудови різного типу складних структур із простих [5, с. 232]. Розвиваючи традиційну відмінність «точних» і «якісних» наук синергетика здійснює цілісний погляд на проблему, причому не спрощенням, а інтеграцією новітніх досягнень сучасного знання. Синергетика свідчить про вихід свідомості людини на рівень розуміння єдності всього суцього. Саме синергетика за допомогою дійсно складних і маловживаних соціологами, політологами та правниками понять створює можливості для продуктивного аналізу таких масштабних соціальних явищ, як смута, революція, перебудова тощо, тобто синергетичні категорії допомагають по новому осмислити проблеми соціального розвитку [6, с. 3–16].

Найпоширенішим є тлумачення синергетики як міждисциплінарної науки, яка лежить в основі комплексного моделювання як природних, так і соціальних процесів, що базується на загальній теорії систем і теорії еволюції. У межах синергетики відбувається формування нової пізнавальної парадигми самоорганізації як нового міждисциплінарного напрямку досліджень складних систем, що самоорганізується [7, с. 344–347].

Сучасна синергетика є математично досить складною теорією аналізу нелінійних динамік в складних нерівноважних системах, до яких слід віднести і право. Розкриваючи різні напрями додання синергетичних уявлень до питань права, А. Венгеров підкреслює, що застосування синергетичної методології – не кон'юнктура данина моді, а спроба реалізації найгострішої потреби «рушити від словесних тверджень про важливість синергетики для пізнання права до зміни всієї методологічної парадигми та застосування її положень в необхідних і допустимих областях юридичного знання» [8, с. 528].

За синергетикою в юриспруденції поступово закріплюється методологічний статус. Так, В. Шишкин стверджує, що синергетика – новий науковий напрям, який виступає в якості методологічної основи для розкриття теорії самоорганізації в сучасному праві. Синергетика, на його думку, орієнтована на пошук якихось універсальних законів еволюції і самоконструювання складних правових систем, законів еволюції відкритих нерівноважних систем будь-якої природи. Синергетична методологія в теорії права актуальна в зв'язку з ростом кількості нормативних правових актів, розширенням їх кола дії і закріплення в них різнорідних, часом конфліктуючих один з одним, суспільних інтересів. Синергетична методологія в теорії права розвиває концепцію самоорганізації права, підкреслюючи зростаючу небезпеку дезорганізації. Вона вказує на причини непередбаченої реакції суб'єктів при функціонуванні правовідносин [9, с. 35]. На нашу думку, синергетика здатна забезпечити нові ракурси дослідження правової сфери за допомогою механізмів спонтанного формування і виявлення її складних явищ, зокрема аномалій правової сфери, як різного роду відхилень від норм.

Зазначене дає підстави стверджувати, що синергетичний підхід у дослідженні аномалій правової сфери може стати методологічним засобом, який відкриє у цьому правовому феномені нові грані і характеристики.

Список використаної літератури:

1. Суслов В. А. Герменевтика права // Правоведение. – 2001. – № 5. – С. 4–12.
2. Шишкин В. В. Синергетический подход в теории права : автореф. дисс. канд. юрид. наук. Специальность 12.00.01 – Теория и история права и государства ; История учений о праве и государстве / Нижний Новгород, 2007. – 35 с.
3. Синергія // Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Синергія>
4. Вагурин В. А. Синергетика эволюции современного общества / послесл. М. П. Семесенко, Н. Н. Скорохода // Москва : КомКнига. 2007. 216 с. (с. 6–7).
5. Князева Е. Н. Основания синергетики. Человек, конструирующий себя и свое будущее / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов. – М. : Ком Книга, 2006. – 232 с. (с. 147).
6. Дзьобань О. П. Розвиток ідей синергетики як нової парадигми у природничо-науковому і соціальному пізнанні // Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Сер. Філософія, філософія права, політологія, соціологія : зб. наук. пр. – Х. : Право, 2011. – 2011. № 9. – С. 3–16.
7. Борщук Є. М. Системний підхід і синергетика // Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.1. С. 344–347.
8. Венгеров А. Б. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов. – 3-е изд. – М. : Юриспруденция, 2000. – 528 с.
9. Шишкин В. В. Синергетический подход в теории права : автореф. дисс. канд. юрид. наук. Специальность 12.00.01 – Теория и история права

и государства; История учений о праве и государстве / Нижний Новгород, 2007. – 35 с.

Ключові слова: аномалія, правова аномалія, метод, методологія, синергія, синергетика.

Ключевые слова: аномалия, правовая аномалия, метод, методология, синергия, синергетика.

Key words: anomaly, legal anomaly, method, methodology, synergy, synergetics.

ДУДНИК РУСЛАНА МИКОЛАЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук*

РОЗВИТОК КОМПЛЕКСНИХ ГАЛУЗЕЙ ПРАВА В УКРАЇНІ

Правове життя сучасної України підтверджує необхідність виділення в системі права комплексних галузей, оскільки сучасна практика переконливо свідчить про те, що крім галузей права, які упорядковують однорідні суспільні відносини, реально існує регламентація комплексних, різноманітних соціальних відносин в відповідних життєво-важливих сферах, що потребують правового регулювання. Саме правове регулювання різноманітних відносин: освітніх, господарських, екологічних, житлових, банківських, інвестиційних, митних, морських, повітряних, космічних та інших і спричинило формування комплексних галузей українського права [1, с. 314].

Чимало дискусій серед вчених викликає необхідність появи комплексних галузей права, яка подекуди зводиться до питання існування комплексної галузі як перехідного етапу до становлення її як самостійної та основної. На думку автора, така позиція є хибною, оскільки в основі комплексної галузі права не лежать абсолютно нові правові відносини та норми, а децю модифіковані вже відомі та врегульовані, проте не в такій мірі як того вимагає сучасний стан розвитку таких відносин.

Формування комплексної галузі права супроводжується наявністю певних передумов, серед яких варто зазначити наступні:

1) повторювані суспільні відносини, що підлягають регулюванню та здатні бути об'єктом зовнішнього контролю;

2) соціальна необхідність комплексного регулювання цих відносин (такі суспільні відносини мають зачіпати інтереси більшості суб'єктів права та бути актуальними у відповідних умовах суспільного життя, що забезпечує розвиток законодавства);

3) наявність державного інтересу та державної підтримки цих відносин (або підтримки їх захисту);

4) узагальнення та формування нормативів поведінки у суспільстві.